www.nanafghan.com

www.sikaraam.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شريعتي

د کندهار پوهنتون د شرعياتو پوهنځی

www.sikaraam.com

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقین و حبب قلوبهم لانشفال بعبادة رب العٰلمین والصلاة والسلام علیٰ سیدنا و نبینا محمد الذی جعل الصلوٰة عماد الدین وعلیٰ الهِ و اصحابهِ و من دعیٰ بدعوةِ الیٰ یوم الدین.

اما بعـــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وایم چي ځمکه او اسمان ئي پیداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

یعني کوم وخت چي انسان ته فکر پیدا شي چي آیا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي یقیناً دغه نظام او کائنات یو مربي لري او دغه پالونکی او ښښتن داسي یو ذات دی چي هیڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنیا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پیدا کړ چي هغه حضرت پیغمبر محمد مصطفٰي (صلی الله علیه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پیدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنیا نظام او کائنات دده لپاره پیدا سول.

www.sikaraam.com

همدارنګه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه دروند او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازې او یوازې انسان دی چې لوې او درونډ مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنګه چې عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنګه مکلفیتونه ئې هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئې چې انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئې ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئې د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئې لومړنۍ بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چې انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئې د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکې اساسې هدف او مقصد د انسان د پیدایښت څخه عبادت دی، چې د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنګه چې حضرت پېغمبر [ص] فرمائي: [**الصلوة معراج المؤمنین**] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنګه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنګه چې حضرت محمد [ص] فرمائي: **الامام ضامن والمؤذن المؤتمن** ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنګه چې مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کېښوده تر څو

www.sikaraam.com

علم او ددين زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږ اسلامي مسئوليت دی.

زه اميد لرم چي دغه ليکنه موجب د خدای [ج] د رضائيت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتيب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، درې فصلونه او يوه خاتمه لري چي هر يو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهميت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضيت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك يعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعريف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دريم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتديان او امام ـ د تکبير تحريمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شريعتي

و ما ذالك على الله بعزيز

رمضان المبارك ۲۰- ۱۴۲۰

www.sikaraam.com

اول فصل

د لمانځه اهمیت په اسلام کښي

د لمانځه تعریف او ثبوت په اسلام کښي:

لمونځ په لغت کي دوعا ته وائي یعني هغه دُعاء چي په خیر ویل کېږي لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: وصل علیهم انَّ صلوتك سكن لهم ([1])

ژباړه: ای محمده [صلی الله علیه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه یعني دوي ته دعوت ورکړه په خیر سره چه دغه دُعا یا دعوت ورکول ستا دوی ته ارامتیا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چي ایمان راوړل دي. لیکن ځیني علماء لمونځ په معنٰی د رحمت سره ترجمه کوي، خو د یادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقیق چي د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰی سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققین او خصوصاً د مدرسو استادان او محققین پدي رابطه تحقیق کوي دوي وائي چي (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰی ګانو راغلی دی.

۱ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) خدای[ج] ته وشي په معنٰی د رحمت دی.

۲ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰی سره د درود دی.

[1] د توبه صورت ۱۰۳ آیت.

www.sikaraam.com

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حیواناتو لکه څناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبیح او تحلیل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښي: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښي لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبیر تحریمه سره شروع کیږي او په سلام گرځولو سره پاي ته رسیږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکریم سره

لمونځ په قرآن کریم او د حضرت پیغمبر [ص] حدیثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښي دي ورته دومره زیات فضیلت او اهمیت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په څینو ځایونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوٰة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقیق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] یادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آیت.

www.sikaraam.com

او په ځينو ځايونو کي ئې د ذکوة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقيمو الصلوٰة و اتو الذكوٰة**(1)

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړی او ذکوټونه ورکړی، پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځينو نورو ځايونو کښې د صبر سره ذکر کړې دی

لکه چي فرمائي: **واستعينو بالصبر والصلاته و انها لكبيرة الا على الخاشعين** (2) **ژباړه:** تاسي کمك وغواړی، په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دغه لونځ لوی او دروند بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالی امورو ته ئي غاړه ايښېي وي. همدارنګه په ځينو ځايونو کي د (بر) د نېکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون**(3) **ژباړه:** په تحقيق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

د لمانځه ثبوت په حديثو سره

زيات داسي حديثونه ذکر شويدي چي د لمانځه ثبوت او يا فرضيت تري څرګندېږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدې هکله حديث نقل کړی او فرمائي:

---

1 د البقره صورة ١١٠ ايت.
2 د البقره صورة ۴۵ آيت.
3 د المؤمنون صورة ١ آيت.

www.sikaraam.com

عن النبي صلى الله تعالى عليه وسلم قال: (بنى الاسلام علىٰ خمس: شهادة ان لا اله اِلَّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وايتاءِ الذكوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البيت من الستطاع اليه سبيلاً) متفق عليه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل كړيدى چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شيانو بناء دى: شاهدي ادا كول پدې سره چي نشته هيڅ لائق او مستحق د عبادت مگر يو خداى [ج] دي او محمد صلى الله عليه وسلم د هغه را استول شوى رسول دى دلمانځه ادا كول،د زكوٰة وركول، د روژې نيول، او د بيت الله شريفي حج كول دي هغه چاته چي د لاري د تگ او راتگ توان ولري.

دلمانځه دفرضيت ثبوت دامت په اجماع سره

له دري گونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت وربانديي كبري د علماؤ اجماع ده ځكه اجماع د علماؤهم پدي دلالت كوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په يوه شپه او ورځ كي پنځه وخته لمونځ فرض سوى دى([2]).

د لمانځه د فرضيت تاريخ:

د لمانځه د فرضيت د وخت په هكله زيات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو ليكن هغه مختار او غوره مفتٰى بهِ قول د فقهي علماؤ په نظر دادى چي لمونځ د (ليلية الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه كاله مخكي فرض شوى دى خو

[1] الحسين ابن مسعود مشكوٰة المضابيح لمړى ټوك ١٢ مخ اكرميه كتابتون پېنور د چاپ كال ١٣٦٩ ه ش
١ وهبه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړى ټوك ۴٩٧ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.

www.sikaraam.com

عام برا تاريخ پوهان هم پدې نظر دي چې د لمانځه د فرضيت د تاريخ په نبوي حديثونو همدغه مفتىٰ بِهِ قول ثابت دى لكه چې حضرت رسول الله [ص] فرمائي:
فرضت الصلوٰة علیٰ النبي صلى الله عليه و سلم الصلات ليلة الاسرٰى به خمسين هم نقصت حتیٰ جعلت خمساً ثم نوري يا محمد انه لا يبدل القول لديه و انك بهذا الخمسته خمسين (٢)[1]

حضرت انس [رض] نقل كوي چې فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول. بيا وروسته كم شول آن تردې چې پنځه لمونځو ته ورسېدل او بيا وويل شول اي محمده [ص] نه تغير كېږي د خداى [ج] يو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر دركول كېږي نو ددغه حديث د مفهوم څخه معلومېږي چې لمونځ د معراج په شپه فرض سوى دى، ليكن بيا هم علماء پدې هكله مختلف نظرونه لري:

١ـ <u>د احنافو علماؤ نظر</u>: د احنافو علماؤو نظر دادى چې لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې يونيم كال د هجرت څخه مخكې فرض سوى.
٢ـ حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هكله دادى چې وائي لمونځ په اوه ويشتم د رجب فرض شوى دى او همدغه نظر اكثره علماؤ هم تائيد كړى دى چې لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندې فرض دى نو كله چې واړه هلكان اووه كلنىٰ ته ورسېږي(٣). نو دوى بايد پدې مامور كړل سي او كله چې لس كلنىٰ ته ورسېږي بايد پرې ووهل سي بيا هم په يوه شپه او ورځ كې پر يوه مسلمان عاقل بالغ باندې پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې كې د علماؤ هيڅ خلاف

٢ متفق عليه محمد بن علي شوكائي ـ نيل الا وطار ـ لمړى توك ٣٦١ مخ ـ دار الجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣

www.sikaraam.com
نشته بلکي غیر د هغه فرض سویو لمونځنو څخه نور نه لازمېږي مګر هغه وخت چي یو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کمېږي او نه زیاتېږي. (1)

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حدیث دی چي کله رسول الله علیه وسلم یمن ته ولېږل او ورته وئې ویل چي (**اخبرهم ان الله تعالیٰ فرض علیهم خمس صلوٰة في کل یوم و لیلته**(2) یعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقیق سره خدای [ج] په یوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دلیل پر اساس ئي تعین د عدد هم وسو.

۴ وهبه زهیلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوک ۴۹۹ مخ حقانیه پېښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوک ۱۲۰ مخ بیروت دارالغته ب ـ ت.

www.sikaraam.com

د لمانځه د فرضيت حكمتونه

د لمانځه د فرضيت حكمتونه زيات بيان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره كوو:

د (شهادتين) د كليمو څخه وروسته په دوهم قدم كي لوي او درروند مسئوليت لمونځ دی ځكه يو شمېر زيات حديثونه پكښي راغلي دي چي د هغه جملې څخه د حضرت جابر [رض] حديث دی ـ چي فرمائي: ***عن جابر رضي الله تعالیٰ عنه عن رسول الله صلی الله عليه وسلم قال بين الرجل و بين الكفرترک الصلوٰة*** (١).

<u>ژباړه:</u> حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روايت كوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د يو سړي او په منځ د كفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي يعني مطلب دا دی چي د يو شخص د كفر او اسلام تر منځ توپير په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حديث داسي راځي چي هغه څوك چي لمونځ كوي هغه ته مسلمان ويل كېږي او هغه څوك چي لمونځ ئي پرې اېښی وي د دې حديث څخه ئي كفر ثابتېږي ـ پر دې سربېره بيا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زيات تفاوت لري چي په راتلونكو مطالبو كښي به روښانه شي.
همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شكر اداء كول دي چي علماؤ ئي زياتي فائدې بيان كړيدي مثلاً لكه اجتماعي ـ شخصي ـ ديني چي په وروستنۍ برخه كښې به ان شاء الله هر يو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بيان كړو:

---

١ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشكوٰة المضابيح لمړی ټوك ٦١ مخ اكرهيه پېشور د چاپ كال ١٣٦٩ ه ش.

www.sikaraam.com

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خدای [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خدای[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښي دی، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خدای[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي.

همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: [قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون] (۱)

ژباړه: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوی په لمونځونو کښي تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه دديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰی اثبات ورباندي وسي: [عن ابي هريره رضي الله تعالی عنه قال ـ قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد کم يغتسل فيه کل يوم خمس مرءاة هل يبقٰی من درنه شيءٍ؟ قالو لا يبقّی من درنه شيء قال فکذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا] .(۲).

ژباړه: ايا تاسي خبر ياست که چېري د يوه سړي په دروازه کښي جاري لښتی روان وي ـ پدې لښتي کښي په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

---

۱ د المؤمنون سوره لمړی آيت.

۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ۶۰ مخ اکرهيه پيشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

www.sikaraam.com

صحابۀ کرامو ورته وویل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي. بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنګه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او ګناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.

بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو ګټو څخه يوه د يني ګټه ده چي په همدې ګټي سره ګناهونه له منځه ځي او د خداى[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړېږي.([1])

۲ ـ د لمانځه شخصي ګټې:

دا چي د لمانځه ګټي د اسلامي فقهي علماؤ زياتى ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول ګټي ذکر کړي چي د هغي جملې څخه شخصي ګټي دي. د لمانځه په شخصي ګټو سره د خداى [ج] او بنده تر منځ نژدېوالى راځي، څرنګه چي خداى [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندى پيدا کړي پېرياڼان او انسانان مګر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.

دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کېږي د خداى [ج] په نزد سره. ددونيا څخه ئې زړه پورته کېږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال. دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کېږي يعني لمونځ کونکى ددې څخه خلاصېږي د ګمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

---

۱ وهيه زحلي ـ فقهي اسلامي واديته لمړى ټوك ۵۰۰ مخ حقانيه پېښور ـ ب ـ ت.
۲ د الذاريات سوره ۵۶ آيت.

www.sikaraam.com
انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: **واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين** ([1]).
يعني تاسي كمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دى دا يو لوي او دروند بار دى مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلكي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېټى ندى چي ورسره په تكليف سي ـ بلكي ښنګه چي دوي نور هم خوند اخلي د خداى[ج] په اطاعت سره.
لکه څرنګه چي په لمانځه کي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالى راځي. همدارنګه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل راغلى چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالى لمونځ دى، يخوالى د سترګو كنايه ده له اوښكو تويولو څخه. په يو بل حديث كي دي ته هم اشاره شوېده چي كه چيري په لمانځه كي د سترګو څخه اوښكي لاړي شي خو غير د اواز پورته كولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پكښي يخي شي په همدي هكله په يو بل حديث كي هم دغه عنوان ته اشاره ده لكه په كوم وخت كي به چي په رسول الله صلى الله عليه وسلم خفګان او پرېشاني راغله نو رسول الله صلى الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالى عنه ته وويل چي خوشحاله كړه موږ په لمانځه سره اى بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تكليفونه ايستلي دي بلكي نوشتي ئي پكښي كړي او زياتي فائدې ورته بيان كړي، مثلاً

[1] د البقره سوره آيت ۴۵.

www.sikaraam.com

لکه انسانيت ښودل يوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانيت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هيڅ داسي عمل کي د خداى [ج] سره دومره په خفي او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږي. همدارنگه د انسان زړه د خداى [ج] سره تړلى وي د خداى[ج] د طرفه ورته هدايت کېږي صحيح او مستقيم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حديث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکريا صاحب دهلوي ليکي: وائي لمونځ د خداى [ج] لوى رحمت دى په هر وخت کي چي يو سړى د پرېشانۍ او خفگان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰى لري چي د خداى [ج] د لوى رحمت سره مخامخ سوى. نو هر چاته چي د خداى [ج] رحمت مخامخ او د لوى خداى [ج] رحمت پرې وشي نو ايا داسړي ته به بيا پرېشاني اوخفگان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنگه مولانا ذکريا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالٰى عنه څخه د يوه حديث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شديد باد ولگېدى نو حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشريف يووړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوى او د مسجد څخه به نه وتلو.

www.sikaraam.com

همدارنګه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کېږي ([1])- چي رسول الله صلی الله علیه وسلم لمړنیو پیغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پریشاني وربانديي راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفګان یا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنګه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالٰی عنه یوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنګه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو، کله چي د لمانځه د شخصي ګټو اړوند بحث روان دی نو ددې حدیثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار، سکون او د زړه اطمینان دی ذکر سویو شیانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنګه چي مو پدې اړوند تفصیل ډیر وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بیا هم بعضي مسائل پیدا کېږي د اوسني عصر سره تطبیق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زیات دوام پیدا کړ. ([2])

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه ګټي:

یوه له هغو ګټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آیا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاءثیرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

---

۱ الخاشعین ـ د الخاشعین صحیح معنٰی داده چي دوی خوند اخیستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفیر میر میتن شرفین لومړی ټوك ۳۳ مخ.

۲شیخ الحدیث مولانا محمد ضیا ـ فضائل اعمال لمړی ټوك ۱۳ مخ صداقت پزطریمان اکاډیمي د چاپ کال ۱۹۸۷.

www.sikaraam.com

هغه یووالی او ټینګښت د اسلامي عقیدې او د همدې عقیدې تقویه کول د ټولني د خلکو په نفسونو کي.

همدارنګه د اجتماعي یا ټولنیزو چارو تنظیم، تر تیب، د اسلامي عقیدې او فکر یووالی د ټولنیزو اړیکو ټینګښت او یو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځکه چي انسان د یوه جسد په مثال سره دی ـ په کوم وخت کي چي د انسان یو اندام مریض شي، ټول جسد د انسان په درد او نالښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنیزو چارو کي زیاته همکاري لري لکه څرنګه چي دوکتور وهبه ئې د تعریف په شکل سره بیانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خدای [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځکه نو نرم والی د زړه هم انسان ته پیدا کېږي. په کوم وخت کښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بیاء په همدې اساس په ټولنیزو چارو کي انسان یو له بل سره همکاري، باالآخره په نتیجه کې اسلامي عقیدې او روحیه د ټولني په خلکو کي قوت پیدا کوي.

همداراز د جماعت په لمانځه کي هم زیات ذکر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د یوه قوي صفت جوړول او په ټولنه کي د ټولو غړیو په علی السویه شکل سره ژوند کول دي د توحید د کلیمي یووالی په عامه چارو کي د ټولني د غړیو په شرعي چارو کښې د امیر په پیروي ازموینه ده په هغو چارو کي چي په هغه سره خدای [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خدای[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1])

لکه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل کېږي او ددوی تر منځ اړیکي، بلکي معرفت او پېژندګلوی راځي یو د بل د معاملاتو څخه استفاده کوي او د

---

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوك ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.

www.sikaraam.com

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکینانو د احوال څخه ځان خبروي. (١)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسیس د همدغه ډول ګټو څخه دی، یعني د مسجد جوړول او تاءسیس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان یو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبلیغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کریم احکام پکښې بیان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدایت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنګه پدې هکله زیات حدیثونه بیان شوي چي د هغو څخه د یوه حدیث مضمون را اخلو چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: (یو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او یا کورونه چي بعضي ئې بعضي نور تقویه کوي او یو له بل سره تړل سوي وي او یو پر بل محکم وي.)

باالأخره دې نتیجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي یوازي او یوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زیات اثر لري.([2])

همدارنګه مولانا محمد زکریا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د یوه حدیث مضمون د شمارې په طرز سره لیکي او د لمانځه ټولنیزي ګټې داسي بانوي:

١- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ یوه پرده ده.

٢- لمونځ د مسلمان علامه یا نښه ده.

---

١ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ٥٠١ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
٢ لومړنی مرجع لومړی ټوک ٥٠١ مخ.

www.sikaraam.com

۳- لمونځ شیطان له منځه لېري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.

۴- لمونځ د مؤمن نور دی.

۵- لمونځ بهترین جهاد دی.

۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښي داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.

۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.

۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.

۹- په هغه وخت کي چي یو افت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري ګټې ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستګۍ سبب ونه ګرځي. ([1])

د لمانځه د تارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

---

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی ټوك ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنټز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

www.sikaraam.com

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق ددې فريضې څوك دى او لمونځ په چا فرض سوى دى چي په نتيجه كي دا حكم په يوه سړي وكړو چي آيا دا شخص د لمانځه پرېښودونکی دى او كه نه؟

دا خو يو روښانه حقيقت دى او پدې دعلماؤ اتفاق سوى دى چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (يعني دحيض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلكو لمونځ فرض سوې ځكه چي لمونځ يو بدني عبادت دى چي نيابت نه قبلوي نه صحيح كېږي چي يو شخص د بل شخص لمونځ اداء كړي. (1)

همدارنگه استاد شيخ سيد سابق [رح] پدې هكله په خپل كتاب فقه السنة كښې ليكلي او يو حديث د نيل الاوطار څخه په لاندينيو الفاظو نقل كوي:

عن عائشة رضي الله تعالٰى عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّى استقظ، و عن الصبي حتّى يحتلم و عن المجنون حتّى يعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاكم.)(٢)

ژباړه: د حضرت عائشي رضي الله تعالٰى عنها څخه روايت سويدى وائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چي قلم له دريو كسانو څخه پورته سوى ١ـ ويده سړى تر څو بيداره سوى نه وي ٢ـ وړوكى هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلى ٣ـ لېوني تر څو چي جوړ سوى نه وي. (رفع القلم) كنايه د عدم مكلفيت څخه ده ددې حديث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوى مگر نه هغه كسان چي د پورتني حديث ورڅخه استثناء كړې او يا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء كړي لكه صاحب العذره، حيض، نفاس او داسي نور.

---

١ دوكتور وهبه زحلي فقه اسلامي واديته لومړى ټوك ٥٠٢ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.
٢محمد بن علي شوكافي نيل الاوطار لومړى ټوك ٣٧٨ مخ دارالجليل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣م.

www.sikaraam.com

پورته ياد شوي كسانو ته د موجوده عذر په اساس مكلفيت نه ورته متوجه كېږي. خو ددې شخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوى دى غير له فرق شخه او د لمانځه پرېښودونكي ته خداى [ج] لوي او عظيم عذاب بيان كړى دى چي په راتلونكي مطلب كي به ان شاء الله په مفصله توګه بيان شي. لومړى مو دا ياد كړل چي آيا د لمانځه د فرضيت حكم چاته متوجه او مخاطب پرې څوك دى.

غواړو چي په هغه موضوع سره بحث وكړو چي د لمانځه پرېښودونكى د فقهي علماؤ له نظره څه حكم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته كړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوې چي څوك د فرضيت د لمانځه شخه منكر سي نوموړى شخص كافر او مرتد ګڼل كېږي. ځكه ددې په خاطر چي د لمانځه فرضيت په قطعي دلائلو لكه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلكي هغه څوك ئي چي د سستۍ يا اهانت له وجهي پرېږدي ذكر سوى شخص فاسق ګڼل كېږي او پرېښودونكي د لامنځه د نيوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چي اخروي عذابونه دي لكه پدې اړوند چي خداى [ج] فرمائي: (ماسلككم في سقر؟ قالو الم نك من المصلين) ([1])

زباړه: وبه وائي منكران د مؤمنانو په ځواب كي چي نه وو موږ په دُنيا كي له لمونځ كونكيو شخه. همدارنګه خداى [ج] د لمانځه د پرېښودونكي لپاره په بل آيت كي داسي عذاب بيان كړى دى (فويل اللمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون)([2])

يعني پس هلاكت كنده ددوزخ يا خرابي لپاره د لمونځ كوونكي هغه كسان چي دوي دخپل لمانځه شخه غافله او بي خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئي نه

---

١ د المدثر سوره ٤٣ آيت.
٢ د الماعون سوره ٥-۴ ايتونه.

www.sikaraam.com

اداء کوي) همدارنګه حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د يوه حديث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بيان کړى: حضرت رسول اکرم صلى الله عليه وسلم فرمائي! څوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خداى [ج] او رسول الله صلى الله عليه وسلم د زمي څخه خلاص شو.

په همدي ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند يو شمېر احاديث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

١- عن جابر رضى الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (بين الرجل و بين الكفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضى الله تعالى عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چي د يوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دى يعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دى. ددې حديث څخه په صراحت سره استنباطېږي چي څوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کېږي.

٢ ـ قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق يقول: صح عن النبي صلى الله عليه وسلم (ان تارك الصلاة كافر.) ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوى وائي چي ما د اسحاق څخه اوريدلي دي چي ددې حديث صحت د رسول الله صلى الله وسلم څخه سوى چي فرمائي (پرېښودونکى د لمانځه کافر دى).

همدارنګه شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کي ليکلي چي: زيات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکى په قصد سره غير له عذر څخه حتٰى تر دي

١ الحسين ابن مسعود – مشکوٰة المصابيح – لومړى ټوك ٦١ مخ - اکرميه پيښور د چاپ کال ١٣٦٩ ه ش.
٢ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ لومړى ټوك، ٣٧١ مخ ـ دارالجمل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣ م.

www.sikaraam.com

پوري چي وخت ئي هم تير شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کیږي. همدارنګه شیخ سید سابق زیاتوي چي زه د چا په مخالفت نه یم پوه سوی، د صحابه کرامو څخه نوموړی زیاتوي چي منذري په ترغیب الترهیب کي لیکلي چي یوه ډله له وروستنیو صحابه کرامو څخه پدې نظر دي چي څوك لمونځ په قصد سره پریږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تیر شي دا شخص کافر ګڼل کیږي. ددې شمیرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب. عبدالله ابن مسعود. عبدالله ابن عباس. معاذ بن جمل. جابر بن عبدالله دي.([1]) خود فقهي علماؤ د شمیرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه. عبدالله بن مبارك نخعي. حکم بن عتبه. ابو داؤد الطیالسي او داسي نور هم شته چي دا نظریه ئې نوره هم ټینګه کړې او فتوی ئې پرې ورکړې چي دلمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر دی. بلکي نور احادیث هم پدې هکله زیات ذکر شوي دیچي د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومیږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کیږي.([2])

همدارنګه کوم وخت چي موږ دا حدیثونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره مرتد یا کافر ګڼل کیږي، نو ضرور خبره داده چي آیا وژل د ذکر سوي شخص څه حکم لري؟ که چیري دا پرېښودونکی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ یو شمیر علماء د بعضي حدیثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونکی وژل په قصد سره جوازورکړی که څه هم د مذهبونو په هکله به ان شاالله په راتلونکي کي په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅیړل شي خو

---

۱ سید سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.
۲ شیخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

www.sikaraam.com

بیا هم د هغي شمېرې حدیثونو څخه یو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتیجه صحیح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او یا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي یو تعداد هغه حدیثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

١ـ عن ابن عباس رضي الله تعالى عنه ـ عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: (عرىٰ الاسلام و قواعد الدين ثلاثة: عليهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها كافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوٰة مكتوبته و صوم رمضان رواه ابو يعلي باسناد حسن و في روايته اخرىٰ (من ترك منهن واحدة بالله كافر لا يقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

ژباړه: حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمائي: د اسلام غوټي او ددین قاعدې درې شیان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوک چي یو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د وینې تویول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤې عبارت دي له:

١. شاهدي ورکول پدې چي نشته هیڅ معبود په حقه مګر یو خدای [ج] دی.

٢. فرض شوی لمونځ دی.

٣. روژه نیول دي. او په بل روایت کي راغلي څوک چي یو له دې دریو شیانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

١ صرف والعدل: قبول به نشي ترې فرضونه او نفلونه ئې.

www.sikaraam.com

څرنګه چې پدې حديث کښې درې شيان ذکر شوي يو د هغه شمېرې څخه لمونځ دی. څرنګه چې ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حديث د هغه تعداد علماؤ دليل دی چې د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حديث په دليل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حديث هم راغلی چې په همدغه مدعي د ثبوت دليل دی.

۲ـ عن ابي سعيد قال ـ بعث علی و هو باليمن ـ الي النبي صلی الله عليه وسلم بذهيبة [1] فقسمهاـ بين اربعته فقال يا رسول اتق الله ـ فقال (و يلك او لست احق اهل الارض ان يتقّی الله؟). و لی الرجل قال خالد بن وليد يا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان يكون يصلی. فقال خالد و كم من رجل ـ يقول بلسانه ما ليس في قلبه فقال النبي صلی الله عليه وسلم (اني لم اومر ان انعقب ([2]) عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حديث البخاري ومسلم) ([3])

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالی عنه روايت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) يو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په يمن کښې وو بيا حضرت رسول الله [ص] د څلورو نفرو تر منځ تقسيم کړه، يو سړی ددوي څخه پورته شو وئي ويل: ای د خداي (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) څخه وېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وويل: (هلاکت دي وي تا لره آيا زه نه يم ډېر اولـی او احق په اهل د ځمکي کښې د خدای (ج) څخه وېرېدونکی بيا دا شخص ولاړ سو د ځاي څخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

---

۱ ذهبيته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. يؤس معلوف المنجد فی اللغة ـ لومړی ټوك، ۲۴۰ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ۱۳۶۷ ه.

۲ انقب: سوچه او پاك.

۳ محمد بي علي شوكاني ـ نيل الاوطار ـ اومړی ټوك، ۳۶۷ مخ، دارالجيل بيروت ـ د چاپ کال ۱۹۷۳.

www.sikaraam.com
ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه! (نسائي دا شخص لمونځ کونکی وي) بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چي دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښي ئي هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کي ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چي د خلکو ګېډي پرې خیري کړم او له زړونو څخه ئي چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چي لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چي د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چي ایا دوي په خپل منځ کي پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچي د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئي جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظـــــرونــــــه لـــــــري:

www.sikaraam.com

داسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله

لکه څرنګه مو چي لومړی حدیثونه او آیاتونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره په صریح ډول سره د هغه کفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونکي (قتل) یعني وژل ئې جواز لري او بلکي واجب القتل دی.

لکن بیا هم ځیني علماء یا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځکه چي دوي د خپلو استنباط شویو دلائلو سره استناد کوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې یا اختلاف د نظر چي پدې هکله منځ ته راغلی دي په مفصله توګه بیان کړو:

۱- د حضرت امام اعظم ابو حنیفه [رح] مذهب:

پدې هکله امام صاحب وائي چي د لمانځۀ پرېښودونکی د سستۍ او تکاسل له وجهي څخه فاسق ګڼل کېږي- ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندي کړل شي او ښه ټینګ وټکول شي، حتٰی چيویني ترې رواني شي او لمونځ بیرته شروع کړي او توبه وباسي که چېري بالفرض لمونځ ونکړي او توبه هم ونه باسي په حبس یا بندیخانه کښې دي واچول شي تر څوچي په همدې حبس کي مړ شي. خو د روژې پرېښودونکی هم پدې شان حکم لري او هر چي ثبوت د کفر او یا د وژلو صورت دی لکه څرنګه چي مخکی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي. بلکي واجب القتل دی.

که چېري د سستۍ له کبله لمونځ یا روژه پرېږدي کافر نه ورته ویل کېږي تر څو چي صریح انکار ترې ونکړي، یا مثلاً په سپکه سترګه ورته ونه ګوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او یا د روژې خوړل بغیر د عذر څخه دی. ځکه د امام

www.sikaraam.com

صاحب [رح] دليل پدې اړوند دا حديث دى(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندى د مسلمان د وينې تويول مګرد دريو عملونو په تر سره کولو:

١- سپين ږيرى زاني.

٢- د مسلمان په وژلو سره.

٣- د مسلمانانو د ټولنې څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چې وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنګه د امام صاحب نظر چې يو لمونځ کونکې ته د لمونځ کونکې لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

١- لمونځ کول په خپل وخت سره.

٢- اذان کول په خپل وخت سره.

٣- لمونځ کول په جماعت سره.

٤- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښې.

٢. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دى. ([2])

اول: مسئله دکفر: د نومړي امام په مذهب کافر ګڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نومړى وائي چي د لمانځه

١ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطارـ لومړى ټوك ٣٧٠ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣.
٢ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړى ټوك ٥٠٣ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

www.sikaraam.com

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکې دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکې واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئې خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشركين حيث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم كل مرصد فان تابو واقاموا الصلوٰة و اتوالذكوٰة فخلو سبيلهم ان الله غفور الرحيم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښې چي تېري سوي میاشتې د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځاي کښې چي تاسي پیدا کړل او ویې نیسئ او کلابند (محاصره) ئي کړئ کړئ او وترئ هر ځاي د ګرځېدو ددوی که ئې چېري توبه وایستله او لمونځ ئي قائم کړ او زکات ئي ورکړ نو بیا دوي پرېږدئ په تحقیق سره خداي[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي ځوك لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د ویني تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بين الرجل و بين الكفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بيننا و بينكم الصلوٰة فمن تركها فقدكفر) ([2])

۱د التوبه سوره – الآیت ۵
۲ محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار لومړی ټوك۳۷۲ مخ – دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م .
۳شیخ سید سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ۸۲ مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

www.sikaraam.com
ژباړه: هغه عهد او هغه نښه چي د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی. هر څوك چي لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چي ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چي شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چي بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چي ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چي لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چي د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.

بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

٣) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

www.sikaraam.com

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئي په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرگ څخه پرې اجراء کېږي.

نوموړي علماء وائي چي وروسته له مرگ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پرې اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي خښ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك كار دی، او هر چي مرتد ته وخت وركول كېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کښې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه گڼل کېږي:

<u>لمړی</u> – د قرآنکريم دا آيت دی لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). <u>ژباړه:</u> په تحقيق سره خدای [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولی وي د خدای [ج] سره او مغفرت کوي ماسوٰی د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

<u>دوهم</u> – حديث: همدارنگه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملي څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

۱د النساء سوره – ۱۱۶ آية.

www.sikaraam.com

د حضرت ابي هريره رضی الله تعالٰی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيٰامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالٰی عنه څخه روايت شوی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خدای [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دی که چېري پوره کړی وي او که ئي نوي پوره کړی نو وبه ويل شي تاسي وګوری آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شی شته که چېري ئي نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي وښودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکی په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب تري اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدی. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

---

۱. محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – لومړی ټوك ۳۷۴ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

www.sikaraam.com

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او يا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی عليه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جيدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله عليه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي يا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسې څرګندوي: وائي چې حقه او صحيح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بايدووژل شي چې زياته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائيد کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زيات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وويل چې داسې هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او يا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضې ګناهونو سره حال دا چې بيا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمیٰ کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د يادوني وړ ښکاربږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

---

[1] وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانيه پېښور- ب، ت، ث.

www.sikaraam.com

۱- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پريښودونکی (تارك الصلاة) سر بايد په توره ووهل شي او سر دي پرې غوڅ کړل شي البته که چيري ئې توبه نه وي ايستلې.

۲- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چي د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چي احناف وائي چي پدې شکل سره نه وژل کيږي لکه څرنګه چي د جمهورو علماؤ نظر دی بلکي احناف وائي دی دي ووهل شي او په بندي خانه کښي دي واچول شي تر څو چي په بنديخانه کښي مړ شي. ځکه دوی زياتوي چي تر ټولو ښه او غوره طريقه د وژلو ئې بنديخانه ده.([1])

---

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۸۲مخ – دارالفكر د چاپ كال ۱۴۰۳ه ق، څلورم چاپ.

www.sikaraam.com

دوهم فصل

په لمانځه کښي د امامت حکمونه

امامت په لغت کښي: امامت په اصل کښي دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستۍ په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښي هر هغه شخص ته ويل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښي کېږي.

لکه څرنگه چي خداي [ج] فرمائي: (و جعلنا منهم ائمة يهتدون بامرنا) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارينه، ښځينه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائيمة راځي يعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او يا داچي هغه چاته ويل کېږي چي اقتداء ورپسي شوي وي.

او يا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ويل کېږي چي لکه د کوټې د تهداب کرښه په سپينه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

ليکن دغه کوم تحقيق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي يوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړی شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښي مطلب دي هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

١- امامت (کبرٰی) يعني لوي امامت (امارة يا د هيواد رهبري).

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ١٧٣مخ- حقانيه پېښور ب – ت.
[2] يوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ١٧مخ – معراج مکتبه – د چاپ کال ١٣٦٧.

www.sikaraam.com

۲- امامت (صغرٰی) یعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د یوه هیواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چي هدف د تصرف څخه اطاعت دي اوهدف د قوي څخه په دیني او دنیوي امورو (چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پیغمبر [ص] څخه نیابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبیاؤ علیهم الصلوٰة و سلام دي ددین په ساتلو او د دنیا په سیاست کښې.

لکه څرنګه چي د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعریف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چي د امامت کبرٰی حکم بیان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امیر تعینول په یوه مملکت کښې واجیبي او شرعي امر دی ځکه په یوه دولت کښې چي یو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چي امیر ورته تعین کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امیر ټاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجیبه ده.

خو لیکن بیا هم ځیني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د السلامي فقهي علماؤ بیان کړي- چي دا شرطونه شیخ الفقهاء علاء والدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختارکي داسي بیانوي:

---

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانیه پیښور- ب – ت.

www.sikaraam.com
د یوه هېواد لپاره د امیر ته تاکلو کښې لاندي شرطونه ضروري ګڼل کېږي.

۱ شرط دادی چي امیر به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چي امیر به اصیل (حر) وي.

۳ شرط دادی چي امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امیر به نارینه وي ځکه د ښځي امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چي امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چي امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

۷ شرط دادی چي امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چي هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنګه چي د بعضي اهل تشیع نظر دی د نوموړي قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسي بیان کړي:

۱) شرط دادی چي امیر به معصوم وي همدارنګه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

۲) شرط دادی چي امیر به هاشمي وي.

۳) شرط دادی چي امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنګه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه ګڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چي په ښو اخلاقو سره نوموړي ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

www.sikaraam.com
۱ شرط دادی چي اهل الحل والعقد به تعين کړي وي.
۲ شرط دادی چي په ميراث به ورته پاتي شوي وي.
۳ شرط دادی چي د ضروري امورو د تنظيم لپاره تعين شوي وي.

امـــــامـــــت صغـــــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چي د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښی رابطه سره ټينګوي- همدارنګه د اصطلاحي تعريف په هکله ځيني څرګندوني نوري هم شته.
امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پيروي کول په امام پسي په يوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])
همداراز شيخ علاؤ الدين حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعريف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:
۱ نيت د مقتدي دی په امام پسي.
۲ د مقتدي او امام د ځای يووالی دی.
۳ يووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.
۴ شرط دادی چي د امام لمونځ به صحيح وي د ښځينه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.
۵ شرط دادی چي مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.
۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شيخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابيضاح ۷۵مخ حقانيه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقيم او مسافر څخه.

۸ شرط دادی چي مقتدي به شريك وي د لمانځه په ارکانو کښې له امام سره، او داسي نــــــــــــــــور.[1]

خو ليکن بيا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلکه ډول ډول نظرونه لري لکه څرنګه چي شيخ علاؤالدين حصکفي د کشف الاستار په حامش کښې لومړی تعريف ته داسي اشاره کړې لکه څرنګه چي يوه برخه د تعريف د امامت شرطونه وو. ليکن بيا هم نوموړي ياد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بيان کړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بيانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.

۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امام به نارينه وي.

۵ شرط دادی چي امام به قاري يعني د قرآن کريم لوستونکی وي.

۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

اميد لرم چي د ياد شوي بحث په هکله همدغه اندازه ليکنه بسوالی وکړي که څه هم نظريات نور هم زيات دي ليکن هغه کوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وکړه او هغه مو راټول کړل. [2]

[1] علاؤالدين حصکفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربية.

[2] لومړنی مرجع- د کشف الاستارحامش – ۴-.

www.sikaraam.com

د امامت د صحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت د امامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چي پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نومورړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راگرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه ځوك چي د نارینه ؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راگرځول) واجب دي- څرنگه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېداي شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه ورپسي صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنگه چي

www.sikaraam.com

د پرتنيو علماؤ دليل هم پدې شان سره وو- که څه هم په دارالحرب کښې هم وي چې لمونځ کوي مسلمان ورته ويل کېږي او د ضرورت په وخت کښې ئې امامت کول هم جواز لري.([1])

خو ليکن افضله او بهتره نده کله چې ښه او جيد علماء موجود وي او ياد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت کوي.

۲- د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب: امام شافعي [رح] پدې هکله وائي که چېرې داخبره د لمانځه د اداء کولو څخه وروسته ثابته شوه چې امام کافر، مرتد او يا نرښځی دی نو بيا په قوم سره د لمانځه راگرځول ضروري دي. ځکه چې ياد شوي خلك د امامت کولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحيح کېږي.[2]

همدارنگه ددې نظرياتو په تائيد سره علامه الفقهيه محمد طاهر البخاري په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کښې ليکـلي:

وائي که چېرې يو شخص د يو قوم يوه مياشت امامت وکړ او بيائې وروسته وويل چې زه خو مجوسي وم نو داسې په اسلام سره مجبوره کېږي د نومړې دا خبره صحيح کېږي چې ووائي د قوم لمونځ صحيح شو همدارنگه ئې وويل چې ما ستاسې يو څه وخت د بې اودسۍ په حال کښې امامت کړی دی ليکن دا خبره هم د نومړې امام د قبول وړ ده ضروري ده چې قوم خپل لمونځ راوگرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئيه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائيد جوړوي.([3])

---

[1] وهبهٔ زحيلي – ففه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.

[2] وهبهٔ زحيلي – ففه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.

[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جيبه کوټه – د چاپ کال ۱۳۹۷ه ق.

www.sikaraam.com

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توګه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چي د عقل په شتوالي د اسلامي فقهي ټول علماء اتفاق لری چي په لیوني (مجنون) پسي اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنګه چي د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چي ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چي دا خو معلومه نده چي د لیونتوب حالت څه وخت ورباندي راځي کېداي شي چي د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چي اصل په انسان کښې جوړ والی دی اود مرض راګرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسدېږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وګرځېده، ددې څخه معلومه شوه چي تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنګه چي بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط ګڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چي په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی توك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.

www.sikaraam.com

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوکي هلك امامت د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي، كه فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.

۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دى وائي چي د وړوكي هلك امامت كول د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي كه فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.

۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوكي هلك امامت كول د (كبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو كښي نه صحيح كېږي – ليكن په نفلي لمونځونو كښي صحيح كېږي مثلاً لكه د تراوېح – كسوف يا خسوف لمونځ وي پدې كښي امامت كول صحيح دي او اقتداء كول ورپسي جواز لري.

ځكه ددوى دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالى عنهما حديثونه دي چي وائي:

(لا يؤم الفلام حتّى يحتلم([1]) يعني وړوكى هلك دي امامت نكوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلى، ځكه چي امامت د كمال حالت دى بلكي وړوكى هلك اهل د كمال نه دى.

4. امام شافعي(رح) پدې هكله وائي چي د بالغ (كبير) شخص اقتداء كول په وړوكي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځكه د نوموړي امام دليل پدې هكله د عمر بن سلمة حديث دى چي فرمائي [أممت على رسول الله صلى الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

---

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

www.sikaraam.com

د عمر بن سلمة څخه روايت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

ليکن بيا هم نوموړی صاحب المذهب امام د يو شمېر نورو علماؤ نظر اخلي او ليکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهيت هم پکښې شته.

4) د امام د صحت د شرطونو څخه نارينه والی دی:

کله چي مقتديان نارينه ښځينه او يا نرښځي وي، خو کله چي نارينه والی د امامت لپاره شرط وګرځيدی بناء په همدې اساس د ښځي او يا نرښځي امامت کول د نارينه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي، نه صحيح کېږي. چي پدې اړوند د ځينو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذهب:

ياد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتديان ښځينه وي بيا نارينه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره صحيح دی ځکه ددوي دليل د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها حديث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالیٰ عنهما) او عطاء روايت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء]([1]). – ژباړه: ښځه امام د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره امامت کولای شي. همدارنګه په دار قطني کښې له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. ([2]) – ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم نوموړي ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د ياد شويو حديثونو څخه اخيستنه

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۲مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

www.sjkaraam.com

کېږي چي د ښځينه امام امامت کول د ښځينه مقتديانو لپاره صحيح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله عليه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چي د ښځينه ؤ مقتديانو امامت کول او بلکي د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسي حال کي چي امام نارينه وي مکروه والی نلري بلکي صحيح او مستحب (نيك) کار دی. امام به د ښځينه مقتديانو د صف په منځ کښې درېږي.

ت- **داامام احمد ابن حنبل (رح) مذ هب:** داامام احمد بن (رح) څخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

١- د ښځينه ؤ مقتديانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره مستحب دی.

٢- د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل او يائې امامت کول غير مستحب دي[1].

خو دا حج نظر ئي لمړی شماره ده.

ث- **داامام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادی چي د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل تنها غير د نارينه ؤ څخه مکروه گڼي که څه هم د تراوېح، خسوف، کسوف لمونځونو کښې وي، مکروه دی.

ځکه د امام اعظم (رح) دليل پدې هکله داحديث دی: [صلوٰة المراءة في بيتها افضل من صلوتها في حجرتها و صلوتها في محذعها افضل من صلوتها في

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم توك – ١٧٥مخ – حقانيه پيښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

بيتها]([1]). ژباړه: د ښځو لمونځونه په کور کښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر کښې ئې کوي او د ښځي لمونځ په مخدع کښې غوره دی له هغه لمانځه څخه چي په کور کښې ئې کوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو کښې دوه ممنوعه شيان منځته راځي: يو داچي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ کښې دا مکروه دی او يا خو وړاندي والی د امام په ښځينه ؤ مقتديانو سره راځي چي دا هم مکروه دی. نو بناء په همدې اساس په نارينه امام پسې لمونځ کول او يا جماعت ته حاضرېدل هم مکروه دي، له همدې کبله ئې اذان کول هم مکروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاکوالی دی له جنابت، بې اودسی او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظريات په لاندي توګه ليکو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله داسي وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسی يا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي که چېري د امام په جامه يا بدن زياته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دی که څه هم نوموړی امام چي امامت کوي خبروي او يا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك** (رح) **مذهب:** امام مالك رحمة الله عليه پدې اړوند وائي چي که چېري ئې په قصد سره ځان بې اودسه کړی وي نو د امام او مقتديانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او که چېري ئې په بې خبری سره په جامه يا بدن نجاست وو او

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك –۱۶۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

www.sikaraam.com

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بياهم د مقتديانو لمونځ ورپسې صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د نوموړو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نوموړی امام دي خپل لمونځ راوګرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو ([1]).

ج- **د امام شافعي (رح) مذهب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راګرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راګرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان په صحیح توګه اداء کوي او په ښائسته ډول قرآن کریم به لولي. ځکه غیر له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحیح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحیح کېږي. او د لمانځه راګرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنګه چې په ګونګ سړي پسي لمونځ نه صحیح کېږي – که څه هم خپل هم مثله سړي ورپسي اقتداء وکړي امامت کول ئې ورته نه صحیح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنیفه (رح) مذ هب:

امام ابو حنیفه رح پدې هکله وائي چې اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جواز لري مګر درې کسان دي چې اقتداء د یوه په بل پسي نه صحیح کېږي:

1. د خنثٰی (نرښځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحیح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحیح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحیح کېږي چې خپل د عادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحیح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چې شرط په اقتدائ یا صحت د امامت کښې دادی چې امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۲ مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او یا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قیام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحیح کیږي – مگر بیا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسې صحیح کېږي غیر د هغه استثنٰی شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چې امام به اشاره کونکی نه وي:
همدارنگه د امام د روغتیا جوړوالی د امامت د صحت لپاره شرط گڼل کېږي، یعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چې د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسې نه صحیح کېږي. پداسې حال کښې چې مقتدی جوړ او امام معذوره وي یعني اشاره کونکی وي ځکه چې مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چې مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئولیتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چې اشاره کول دي او هغه قوت چې استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کېږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسې نه صحیح کېږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمالله) مذهب** پدې هکله داسې څرگند وني لري چې د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی باید داسې شخص امامت وکړي چې دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي د وینې بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي لیکن بیا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چې د جوړو خلکو امامت کوي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۷مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

که چېري په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي او یا ئې امامت وکړي امامت ئې صحیح دی، ددې ډول مقتدیانو اقتداء هم ورپسي صحیح کېږي. لیکن بیا هم شرط دادی پکښې چي د امام او مقتدیانو عذرونه متحد یعني یو شان وي. نوکه چېري یې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي. د مثال په توګه ئې یادوم چي که چېري هغه شخص چي بولي ئې جاري وي په هغه چا پسي وروسته اقتداء وکړي چي باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صحیح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکي واجب ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د امام او مقتدیانو عذرونه سره متحد ندي.

که چېري د امام او مقتدیانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لري – یعني د معذورو مقتدیانو لمونځ په معذور امام پسي صحیح دی شرط به داوي چي عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) وائي چي د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه لکه د بولو جاریوالی یا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکه نوموړی وائي چي د هغه د شخص امامت مکروه دی چي صاحب العذر وي په نسبت د هغه شخص چي عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذ هب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنٰی چي امامت مکروه ندی چي امام شرعي عذر یا دائمي مریضي و لري ځکه نوموړی وائي چي په صاحب العذر امام پسي د جوړو مقتدیانو لمونځ صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم توك – ۱۷۹مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبي روغوالى دى چي هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښې اداء کړي.
چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چي د امام د ژبي جوړوالى ضروري شرط دى ليکن د هغه شخص امامت چي تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء يا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسي صحيح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکي د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بيا هم پدې صورت کي ئې لمونځ مکروه کېږي – ليکن دا نظريه د جمهوروعلماؤ ده خو امام ابو حنيفه (رح) ورسره موافقت نلري[1].

څرنگه چي د امامت د صحت شرطونه مو ياد کړل خو يو شمېر نور شرطونه دي چي هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د يو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چي په لومړنيو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبوذکر شوي ليکن بيا هم دا هغه شرطونه دي چي د ځينو مذهبونو پرې موافقه وي او ځينو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسي اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنيفه په مذهب سره شرط دادى چي امام او** مقتدي به دواړه د يوه مذهب پيروان وي که چېري د امام ابو حنيفه د مذهب پيروان په امام شافعي مذهبي پيروان پسي اقتداء وکړي او پدې حال کي ددې امام څخه وينه وبهېږي او اودس ونه کړي او يا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسي

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

www.sjkaraam.com

اقتداء وکړي نو پدې صورت کې د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چې د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحیح کېږي.

خو امام ابو حنیفه رحمة الله علیه وائي چې په امام شافعي مذهبي مقلد پسې اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسې اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او یا نورو مذهبونو پسې یعنې هغه څوك چې د لمانځه په ځینو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالك او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چې د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چیري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي – او یا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسې اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دلیل سره د یاد شویو علماؤ په نظر په یاد شویو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحیح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چې شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او یا حنفي مذهبي چې په داسې حال کښې اقتداء وکړي چې شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدې لمونځ باطل دی ځکه چې د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسې د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

www.sikaraam.com

یوشرط د امام او مقتدي د لمانځه یو والی دی یعنې د هغه امام امامت کول د مقتدیانو په نسبت صحیح دي چي لمونځ ئې یو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په یو امام پسې صحیح کېږي چې ددوي لمونځ یو وي. بلکې پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحیح کېږي یعني هغه امام چي د لویو ګناهونو مرتکب شوی وي او یا په وړو ګناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسې اقتداء وکړي بیا هم نه صحیح کېږي. که چېري یو څوك په فاسق سړي پسې اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راګرځول ضرور بلکې واجب دي.

ځکه پدې شرط د نوموړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نوموړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عیدونو لمونځ تیار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پیدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسې صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

که چېري عادل امام پیدا شو نو هغه باید امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زیاتوالی راځي او د خلکو نفرت لري کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پیدا کېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دی د فسق او یا نورو منهیاتو څخه به ئې ځان ساتلی وي خو هغه فسق چي د لمانځه تر امورو پوري متعلق وي مثلاً لکه څوك چي د لمانځه د فرضونو یا شرطونو د اداء په هکله سستي کوي او یا مثلاً غیر د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېري دامام فسق د لمانځه تر امورو پوري تړلی نه وي مثلاً کله چي امام زاني یا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحیح کېږي بلکي مکروه والی لري – چي همدا د رائج مذهب قول دی. همداراز دوکتور وهبه زحیلي هم ددې مذهب په رحجان سره تائید کړی([1]).

3. **د امام مالك ، امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) د ټولو مذاهبو شرط دادی چي امام به د لمانځه راګرځوونکی نه وی:**

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادی چي په لمانځه راګرځونکي امام پسي دوختي لمانځه اداء کونکي یعني پداسي صورت کښې چي امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي، ځکه د لمانځه راګرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسي د وروسته نه صحیح

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

www.sikaraam.com

کبرۍ – بلکي يو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چي کوم شخص د يوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کيفيت بايد عالم وي مثلاً لکه اودس کول يا وخت پېژندنه او داسي نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت يې مکروه دی

۱- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي که څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت يې مکروه دي. همدغه نظريه د مالکيه وو او شافعيه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چي په فاسق امام پسي لمونځ مکروه دی ځکه چي په ديني امورو کښي غور نکوي نو بناءً په همدې دليل امامت ئي هم مکروه دی خو ليکن بيا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عيد لمونځ ترې استثنٰی کړی وائي چي پدې لمونځو کي ئې امامت صحيح کبرۍ پدې شرط چي ضرورت وليدل شي او عادل امام نوي.

www.sikaraam.com

امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب پدې ځکله وائي د فاسق امامت کول د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي يعني که چېري يې همدغه شان فاسق امامت وکړ جواز لري او د نورو خلکو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مکروه دی.

د مکروه والي دليل ئې چي د فاسق امام امامت کول مکروه دی دا حديث د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دی چي ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسول الله (ص) څخه روايت کړی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [لاتؤ من امراة ً رجلا ً و لا اعرابي مهاجرا ً ولا يؤ من فاجرمؤمنا ً الاان يقهره بسلطان يخاف سيفيه او سوطه] ([1])

ژباړه: امامت دي نه کوي ښځينه د نارينه وو او امامت دي نه کوي اعرابي د مهاجرينو او امامت دي نه کوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مګر خو بيا هم په هغه وخت کښي يي کولاي شي چي د توري او قمچين څخه ئې وېرېږي. دائې دليل د کراهيت دی اما کوم صحت د امامت دی هغه خو صحيح کېږي ځکه هغه حديث چي شيخانو روايت کړي هغه د لمانځه په صحت سره دليل دي. [ان ابن عمر كان يصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف كل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه په حجاج بن يوسف پسي لمونځ او اقتداء کوله او په همدي توګه ئي داسي روايت کړی چي ستاسي لمونځ او اقتداء وکړی په هر فاسق او فاجر پسي.

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣

www.sikaraam.com

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت كولو په هكله شيخ سيد سابق (رح) په خپل كتاب فقه السنة كښې ليكي چي همدې دليل سره د علماءو نظر هم زيات موافقت لري دادى چي وائې هر هغه څوك چي لمونځ ئې په انفرادي توگه يعني د ځان لپاره صحيح شي د نورو خلكو لپاره يې هم لمونځ صحيح كېږي خو بيا هم ددې دليل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مكروه كڼي ځكه هغه حديث چي ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روايت كړى چي يو شخص د يوه قوم امامت كاوه او د قبلې شريفې طرفته ئې لاړې تو كولې او رسول الله (صلي الله تعالى عليه وسلم) ورته وكتل نو رسول رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمائيل: [لا يصلي لكم](1)

زياړه: دا شخص دې ستاسي امامت نكوي په هغه وخت كي چي دې شخص د امامت كولو اراده وكړه او غوښتل يې چي امامت وكړي نومورې (امام) ئې له امامت څخه منع كړاو د رسول الله صلى الله عليه وسلم په امر ئې خبر كړ. نومورى (امام) رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغي او دا جريان ئې ورته بيان كړ نو رسول الله صلى الله عليه وسلم په جواب كي ورته وويل هو ما امر كړى .... ځكه چي تا خداى (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولى دى او نا لائق كار دي كړى، بناء په همدې دليل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مكروه گڼي(2).

٢ – د بدعت كوونكي امامت مكروه دى:

---

1 محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دار الجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣ م
2 شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړي توك ٢٠١مخ – دار الفكر- د چاپ كال ١٤٠٣، څلورم چاپ.

www.sikaraam.com

د مبتدع يا بدعت كونكي امامت د اسلامي فقهي علماء مكروه ګڼي ليكن هغه بدعت كونكي چي پدي بدعت سره كافر نه ګڼل كيږي، مثلاً لكه فاسق خو د فاسق ځخه ځه ښه دى. مبتدع يا په دين كي د نوي كار پيدا كونكى هغه شخص ته ويل كيږي چي دده عقيده د رسول الله صلى الله عليه وسلم ځخه خلاف وي. دا خلاف ئي په قصد سره نه بلكي د سهوي له كبله وي خو كه چيري مبتدع د دين د بدهي او ضروري امورو ځخه منكر سي نو كافر ګڼل كيږي. لكه خداى (ج) ته د جسم ثابتول يا لكه د رسول الله صلى الله عليه وسلم او ابو بكر صديق (رضى الله تعالى عنه) له ملګرتيا ځخه انكار كول او حال داچي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوى [اذا يقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وويل ابو بكر صديق رضى الله تعالى عنه ته وويل چي مه غمجن كيږه خداى (ج) له موږ سره دى نو چي لدي ډول صريحي نصوصو او دلائلو ځخه منكر شوى وي يو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سره ددي ډول مبتدع امامت كول نه صحيح كيږي([1]).

3. د ړانده امامت مكروه دى:

د امام اعظم ابو حنيفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مكروه دي خو ليكن دا كراهيت ئي تنزيهي دى نه تحريمي، ځكه چي ړوند د نجاست ځخه ځان نشي ساتلى خو بيا هم امام ابو حنيفه (رح) يو صورت تري استثنى كړى. هغه حالت دادي چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، يعني په ټول قوم عالم وي بيا ئي امامت كول ندي مكروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحيح دى – او جواز ئي ورته وركړى بدون د مكروه والي ځخه،

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم ټوك ١٨٧مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (دسترګو خاوند) ورقياس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحيح دي ځکه د نومـوړي امـام د مذهب دليـل دادی چي ړونـد شخص په امامت کي ډير خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحيح دی. نوموړی امام زياتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحيح دی دليل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالٰی عنه) صحيح حديث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلى الله عليه وسلم استخلف ابن ام مكتوم يؤم الناس و هو اعمٰى(1)]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خليفه ګرځاوه په لمانځه کښې نوموړي به په خلکو امامت کاوه حال داچي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي يوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او يا مثلاً د لمانځه شرطونه هيڅ نه پرې ګډوډ کيږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم يعني ورکونکی د ځراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحيح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحيح ده – همدارنګه ړوند ، بې سترګو ، اعمٰی (شب کور) يا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نهويني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئي صحيح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي. همدارنګه ئې ګونګ هم په ړانده باندي ورقياس کړی او د هغه په حکم کي دی ليکن د حنابله وو مذهب پکښې داده چي امامت کول ئې صحيح کيږي، همدارنګه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع اليدين) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحيح کيږي دا په يوه روايت کي وائي او په بل روايت کي وائي

1 وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ١٨٧ مخ – حقانيه پيښور – ب – ت - .

www.sikaraam.com

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښې ئې قطع شوي وي امامت ئي نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلک پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت په سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو په مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم دی چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له کارهون]([2])

ژباړه: نه قبلوي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثة لا تجاوز صلوٰتهم اذانهم و امام قوم و هم له کارهون]([3])

ژباړه: له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی وائي چي: درې کسان دي چي ددوي لمونځونه نه قبلېږي چي د هغو له شمېرې څخه هغه امام دی چي د قوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسن بن منصورپه خپل کتاب کښې ليکلي دي چي که چېري يو شخص د يوه قوم امامت وکړي خو پداسي حال کښې چي قوم ددې شخص په امامت راضي نه وي، نو که

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۸ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم ټوك – ۸۸ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوکاني -

www.sikaraam.com

چېري ئې دغه کراهيت ګڼل د فساد له وجهي څخه وي او يا پداسي وجه وي چي قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددي امام سره کېداي شي پدې وجه سره پدې امام ناراضي وي. او که چېري دا شخص (امام) چي امامت ددې قوم کوي په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مکروه نه ګڼل کېږي ځکه چي د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چي د علماؤ سره جوړ نه راځي.([1])

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مکروه دی داسي چي دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چي په قرائت او يا نور ذکرونو کښليکن دا مکروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی که چيري قوم نه وي پرې راضي.

۲ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مکروه ګڼي ليکن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰى کړی دی. د جماعت په لمانځه کي پداسي حال کښې چي يو شمېر محدود مقتديان او د هغوي شوق هم دې ته وي چي امام بايد زيات قرائت په لمانځه کښې ووائي مکروه نه ګڼل کېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چي اوږدوالی په لمانځه کښې مکروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چي د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل کوي – رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

---

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوك – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

www.sikaraam.com

احد کم بالناس فاليخفف فان فيهم الضعيف والسقيم و الکبير فاذا صلى لنفسه فليطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هريره رضي الله تعالیٰ عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: په هغه وخت کښي چي يو له تاسي څخه امامت کوي په خلکو سپکوالی او تخفيف دي کوي ځکه پدوي کښي به ضعيف او مريض او کبير يعني د زيات عمر خاوند به وي او په هغه وخت کي چي يوازي لمونځ کوي يوشخص نو اوږدوالی دي پکښي کوي په هغه اندازه چي څومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حديث دادی چي لنډوالی دي کوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبيح او يا نور جزونه د لمانځه کښي – همدارنګه پدې رابطه ليکي چي تخفيف د امام په قوم سره مستحب دی او يو حديث پدې هکله چي شيخانو د انس (رض) روايت کړی فرمائي: [ماصليت خلف امام قط أ خف صلوٰة ولا اتم صلوٰة من النبي صلى الله عليه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندی کړي په هيڅ يوه امام پسي چي ډير سپك (اخف) او ډير پوره په ټولو رکنونو او شرطونو سره وي غير د حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله ليکي د هر امام لپاره يو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفيف په قوم سره مستحب دی ليکن پداسي اندازه تخفيف او سپکوالی چي د لمانځه په اصلي رکنونو، شرطونو او يا نورو ذکرونو کښي کمبود رانه ولي که چيري کمبود او

[1] محمد بن اسماعيل البخاري – لمړی ټوك ۹۷ مخ – قديمي کتابخانه ارام بازار د چاپ کال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اکرميه پيښور – د چاټ کال ۱۳۴۹دهلي.

www.sikaraam.com

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کېږي. وروسته وائي چي پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چي په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چي اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کېږي:

١- د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واورېدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چي د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه څوك چي د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چي هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

٢- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چي د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چي د امام اراده داوي چي داخلك راشي

---

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ١٩٥مخ – دارالفکر – د چاپ کال ١٤٠٣ ه ق – څلورم چاپ.

www.sikaraam.com

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چي انتظار کول ډير زيات نشي.

مثلاً که چېري انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کې به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چي رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړی رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چي د پښو اواز ئې اوريدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابله ؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چي په لمانځه کې د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چي د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کېږي.([1])

همدارنګه پدې هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چي د امام انتظار کول د قوم اړوند ددې لپاره چي مقتديان جماعت ونيسي مستحب دي ځکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چي فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضٰى حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولى فمايطولها]([2])

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.
[2] شوکاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوك – ۱۶۹ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

www.sikaraam.com

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالی عنه فرمائي چي لمونځ ودريده نو پس تلونکي شخص به بيقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره کاوه بيا به ئې اودس کولو کله به چي راغلی رسول الله صلی الله عليه وسلم به په لومړي رکعت کي وو او تر دې وخت ه پوري به ئې اوږدکړې ؤ نو بناء په همدې اساس د امام انتظارکول د مقتديانو لپاره مستحب دی ځکه چي پدې کښې د جماعت زياتوالی راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه کي شريك کېږي.

7. د هغه امام امامت مکروه دی چي (کثيراللحان) وي :

يعني دومره اندازه لحن کوي چي معنٰی ته په صريح ډول سره تغير نه ورځي لکه لفظ د (الحمد الله رب العالمين) مثلاً لکه ددال (د) حرف ته جر ورکول او يا حرف ها (ه) ته نصب ورکول او يا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب ورکول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحيح کېږي چي هغه کثير اللحن نه وي ځکه نوموړي شخص په فرض قراءت سره اداء کړيده بيا هم مکروه والی لري، لکه څرنګه چي د اصلي متن حکم هم داسي دی.

8. د هغه شخص امامت مکروه دی چي د ځينو حروفوپه اداء کښې فصاحت ونه لري لکه د ضاد (ض) يا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غير د احنافو څخه. که عربي وي او يا عجمي امامت ئې صحيح دی ځکه چي دوي دا حرفونه اداء کولای شي خو بيا هم مکروهوالی لري.([1])

9. د اعرابي امامت مکره دی: هغه شخص چي په صحراګانو کي کي ژوند کوي ولو که په سفر او يا اقامت کښي وي هم امامت ئې مکره دی لېکن بيا هم د

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

خپل هم مثله لپاره صحیح کېږي. چي په دې هکله امام اعظم ابو حنیفه (رح) د ترکمنو – کردیانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع کې راوستلي دي نو څرنګه چي د اعرابیانو امامت مکروه دی نو همدارنګه دیاد شویو خلکو امامت هم مکروه دی ځکه علت د مکروهوالي د امات ئې دادی چي په دوي کي جهل زیات وي نو جاهل شخص که اعرابي وي او یا حضري امامت یې مکروه دی خو پداسي حال کي چي عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وايي چي د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت يې صحیح کېږي خو لیکن داضرور ده چي په دیني علومو کي به مهارت لري یعني دیني تعلیم به یې کړی وي.

10. د امام دربدل په لوړ ځاي کې له مقتدیانو څخه لمونځ مکروه کوي د یوه گز په اندازه او یا زیات له یوه گز څخه چي وي کبدای شي چي پدې هکله به ان شاء الله په راتلونکي فصل کي په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه کړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مکروه دی:

ا- جمهور علماء غیر د حنابله ؤ څخه د ولد الزنا یا حرامي امامت کول د نورو خلکو لپاره مکروه گڼي، دا پداسي صورت کي چي نور خلك موجود وي او حرامي امامت کوي ځکه چي د امامت د مکروهوالي علت ئې دای چي د ولد الزنا یا حرامي خو پلار نشته چي دیني علم ورزده کړي او ددین ښودنه ورته و کړي نو په هدې خاطر نوموړی جاهل پاتي کېږي او داچي د خلکو نفرت هم ترې کېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مکروه دی.

ب- احناف علماء پدې هکله خپل نظر داسي څرگندوي: پداسي حال کي چي د ولدالزنا یا حرامي امامت کول مکروه دي خو که چېري متقي او پرهېزگاره عالم

www.sikaraam.com

ورڅخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چې د امامت مکروه والی د ځينو نيمګړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بياصحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.([1])

څرنګه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېرنور مکروهات دي چي په ځانګړي توګه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندګي کوي مثلاً :

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي ګڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يي هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل – که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی اوپه شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري ترې خارجوي همدارنګه د کوړ یعني هغه کوړ چي په ځینوپښو سره دربدلای سي چي لاس یې غوڅ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ووینې، متصنع یعني هغه څوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالک (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنګه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه ګڼل کيږي.

3. دامام شافعي (رح) مذهب:

همدارنګه يو شمېر اشخاص چي د نوموړي امام په نظر ددوي امامت مکروه ګڼل کيږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لګول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزناامامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نوموړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره ندی صحيح، همدارنګه د ناسنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلك امامت مکروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوک چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامت ئې مکروه ګڼل کيږي.

www.sikaraam.com

ز- د مخالف مذهب امامت كول مكروه دي.

ح- له مقتديانو څخه د امام په لوړ ځاي درېدل مكروه دي بغير د ضرورت څخه – همدارنګه ئې عكس ددې مسئلې مكروه دى بغير د ضرورت څخه مثلاً لكه تنګوالى د مسجد – نو بالاخره د ياد شويو اشخاصو امامت كول د نوموړي امام د مذهب په فروعو كي مكروه ګڼل كيږي.(1)

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب كي څرنګه چي مو مخكي ورته اشاره وكړه د يوشمېر خلكو امامت كول په ځانګړي ډول په دغه مذهب كي مكروه ګڼل سوي:

آ- د ړانده يعني بې سترګو شخص امامت كول مكروه دى.

ب- شب كور (اعمٰى) هغه شخص ته ويل كيږي چي د شپې په وخت كي ئې سترګي څه نه ويني دنوموړي شخص امامت كول مكروه دي.

ج- د كوڼ او ګونګ شخص امامت كول مكروه دي (اصم) هغه شخص په ويل كيږي چي نه څه ويلى شي او نه اوريدلى شي ددې شخص امامت مكروه دي.

د- د هغه شخص امامت مكروه دى چي دواړه لاسونه يې قطع وي او يا يې يو لاس قطع وي.

---

1 وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

ه- د مقطوع الرجلین امامت کول د جوړو خلکو لپاره مکروه دی - مګر که چیري بیا هم صحیح شي نو د خپل هم مثله لپاره صحیح کیږي ځکه دا شخص د قیام یعني دریدلو څخه مایوسه شوی وي نو امامت یې نه صحیح کیږي، ځکه دا شخص داسي دی لکه دایمي مریض، بیا هم په صحیح روایت کي ئې امامت کول صحیح کیږي خو مکروه والی لري، لیکن په هغه صورت کي چي امکان ددریدلو ولري ځکه یو شرط د شرطونو د امامت څخه قیام دی امکان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قیام وکولی شي او یا احتمال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه کړې وي.

و- د هغه شخص امامت مکروه دی چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز- د هغه شخص امامت مکروه دی چي خنده روي او یا مثلاً صورت یې د خندا په ډول جوړ کړی وي.

ح- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د خلکو اختلاف وي پکښي چي ایا ددې شخص امامت صحیح کیږي او کنه – نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې مکروه دي.

ط- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د قرائت لوستلو په وخت کي حرفونه تکراروي.

ي- د هغه شخص امامت مکروه دی چي ځیني حروف صحیح په وضاحت سره نشي اداء کولی – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ک- د هغه شخص امامت مکروه دی چي له مقتدیانو څخه په لوړ ځای ولاړ وي د ګز په اندازه او یا زیات د یوه ګزه څخه خو بر عکس ددې مسئلې کراهیت

www.sikaraam.com

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتديان د امام څخه لوړ ولاړ وي نـو مکـروه نـه ګڼـل کېږي.(1)

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چې د ښځينه وو امامت کوي هغه ښځينه چې بې ګانه اويا بل شخص نه وي ورسره ځکـه پـدې هکلـه يـو حـديث شـريف نقـل دی چـې رسـول الله صـلی الله عليـه وسـلم فرمـائي: [نهـي ان يخلو الرجل بالاجنبيه].(2)

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم منع کړي ددې څخه چې يو شخص د بې ګانه ښـځو سره پـه يـوه کوټـه يـا اطـاق کښـې پاتـه شي. ځکـه پـدې کښـې د امـام لپـاره وسواس پيدا کـېږي، چې پـورتنی حديث ئې د مکروهوالي دليـل ګرځي. اما کـه چېري د محرماتو يعني هغه ښځو امامت وکړي چې هغه يې محرمي وي لکه مور يا خور او داسي نور او يا خو بېګانه ښـځي وي لـيکن د هغـه سره يـو نارينـه وي بيـا کراهيت نلري، ځکه زياتي ښـځي د رسول الله صلی الله عليـه وسلم پـه وخت کي جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارينه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چې دده په نسبت نور خلـك ډيـر بهتر ه او عالمان وي ځکه دليل يې ددې حديث مضمون دی چې:

رسول الله صلی الله عليـه وسلم فرمـايي: پـه هغـه وخت کي چي امامت کـوي يـو شخص د قوم پداسي حال کي چي پدې قـوم کـي لـه دې امـام څخه بهتـر او احق پـه امامت سره وي نو هميشه به دوي په ټيټ والي کـي وي يعنـي اشـاره دې تـه ده کـوم

---

1 وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ١٩٦ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
2 امام صفاني – بسلالاسلام – دوهم ټوك – ١٨٣ مخ – دارالسنة –ب – ت.

www.sikaraam.com

فضيلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء كول دي د هغه په نسبت د ذكر شوي شخص فضيلت كم لري.

خو بالمقابل يو شمېر نور خلك دي چي امامت يې صحيح دى د نوموړي امام په مذهب سره مثلاً لكه:

- **ولد زنا حرامي يعني چي مور او پلار يې نوي معلوم.**
- **لقيط: هغه شخص چي پيدا سوي وي خو كوم نسب ئې نوي معلوم.**
- **هغه شخص دى چي د لعان په سبب سره شړل شوي وي او د وطن څخه تللى وي.**
- **هغه شخص دى چي خصي شوى وي.**
- **هغه شخص چي مسكر وي.**
- **هغه شخص دى چي اعرابي، باديه نشين وي. خو ددې خلكو امامت**

كول هغه وخت صحيح دى چي په ديني امورو كښې معلومات ولري نو دوي مستحق د امامت گرځي او اقتداء ورپسي صحيح ده– ځكه چي د رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث په عامه معنىٰ راغلى:([1])

[يؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي كوي د قوم هغه څوك چي د قرآنكريم لوستونكى وي ځكه داسي نقل راغلى چي د خپل عصر خلكو به په خلف بن زياد پسي اقتداء كوله نوموړى د هغه چا څخه وو چي په نسبت د قبيلي يا قوم دده كښي د علماؤ اختلاف وو، د نوموړي په هكله حضرت عائشه صديقه (رضى الله

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم توك – ١٩٧ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړى توك – ١٠٧مخ- اكرمثه پېښور.

www.sikaraam.com

تعالٰی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شى] ژباړه: نشته په ده سره له گناهونو د مور او پلار څخه يو شى يعني د هغه گناهونو مسئول نه گڼل کېږي.

همدارنگه قرآني آيت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزرأُ خرٰى..] ([1]).
يعني نه نيول کېږي يو شخص د بل شخص په گناه سره او بل داچي هر يو د ياد شويو اشخاصو څخه نارينه دى او د اسلام په دين سره خوښ دى کولى شي چي امامت وکړي لکه څرنگه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنگه نوموړى هم مستحق د امامت کولو دى.

څرنگه مو چي مخکي هم دي خبري ته اشاره وکړه چي يو تعداد مسائل تر ياد شويو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عمومياتو کي مو د امامت صحت او کراهيت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بيان وکړ. دا يوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهيت د امامت يې د همدې مذهب تر نظريې پوري خاص دي – که څه هم په عمومياتو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بيا هم ددوي نظرونه مو په جدا توگه په دې ځاى کښې وليکل. څرنگه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او يا کراهيت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل يادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دريدل په د مقتديانو نسبت سره چي آيا امام او مقتديان بايد چېري ودرېږي او ځيي نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائيل سوره – آيت ۱۵.

www.sikaraam.com

په امامت سره څوك دی او نورو مسائلو ته به اشاره وكړو چي د امامت تر بحث پوري تړلي وي.

www.sikaraam.com

دريم فصل

د امامت خاص حكمونه

غوره او بهتره په امامت كولو سره

غوره او بهتره په امامت كولو سره په شريعت كښې هغه څوك دى چې د لمانځه په احكامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليكن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دى چې پدې مفهوم سره ئې تشريح كړي. كه څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل كښې ځانګړې نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان كړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هكله وائي غوره او بهتره په امامت كولو سره:

ا- هغه شخص دى چې د لمانځه په احكامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چې د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن كريم ئې حفظ كړى وي چې د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دى چې تلاوت د قرآن كريم په ښه طريقه او تجويد سره وكولاى شي ځكه د رسول الله صلىالله عليه وسلم حديث دى چې

www.sikaraam.com

فرمــائي: [يـؤم القـوم اقـراؤهم لكتـاب الله فـان كـانو فـى القـراءة سـواء فـاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژبـاړه: رسـول الله صـلى الله عليـه وسـلم فرمـائي: چـي امامـت دي كـوي د قـوم لوستونكى د قرآن كريم كه چېري د قـرآن پـه لوسـتلو كښـې سره برابر وو بيـا هغـه شخص د امامت وړ دى چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دى په امامت كولو چي متقــي او پرهېزګاره وي بلكي د مشبهاتو څخه ئـې هـم ځـان سـاتلى وي ځكـه تقـوٰى او پرهېزګاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمـابينكم و بين ربكم] ([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي كوى داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي كوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځكه دوي يو تولىـ دي ستاسي او د خداى (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت كول ئې هم غوره او بهتره ګڼل كېږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دى چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځكه د كلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت كښې زيـات خشـوع او عاجزي كوي د كلان ساله امام په امامــت كولـو كښــې د جماعـت زيـاتوالى راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم حديث دې چي ابـن

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړى ټوك – ۱۰۷مخ- اكرمثه پيښور.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۲۰۱ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

www.sikaraam.com

ابي ملکيه رضي الله تعالٰى عنه تـه فرمـائي: [واليؤمکمـا اکبر کمـا][1] ژبـاړه: او امامت دي کوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شويوي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېکو اخلاقو خاوند وي يعنـي د خلکو سره ئې نېکه رويه او معامله کړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ کوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي نېـک، عـالم او شـريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي کالي او جامه ئـې پاکـه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو کښې زيات احتياط کوي.

نو بالفرض که چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذکر شوو ټولو شيانو کښې سره برابر وي پچه [قرعه کشي] دي پخپل منځ کښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وکړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او که چېري د قـوم تـر منځ اختلافـات پکښـې راشي نو بيـا اعتبـار د اکثـره خلکـو رائيـو تـه ورکـول کېږي او بالفرض که چېري په دغه خلکو کښې پاچا وي نو بيا پاچا مستحق دی، وروسـته امير مسـتحق دی، او بيـا وروسـته قاضـي مسـتحق دی ، او بيـا وروسـته صـاحب المنزل (هغه ځوك چي د همدې مسـجد پـه مربوطـه سـاحه کې يې کـور وي او خپـل وطن ئې وي که څه هم دا کور يې په اجاره نيولی هم وي ځکه د رسول الله صلی الله

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه د چاپ کال ۱۳۴۹- دهلي.

www.sikaraam.com

عليه وسلم حديث دى چي فرمائي: [من زار قوماً فلايؤمهم واليؤمهم رجل منهم] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: چي څوك د يو بل چا زيارت كوي او د هغوي ځاي ته ورغلى وي نو امامت دي نه كوي بلكي امامت دي هغه څوك وكړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حديث په مقتضىٰ سره پاچا لومړى دى او بيا قاضي دى نو كه چېري دا ذكر شوي اشخاص نه وه نو بيا صاحب البيت او يا امام د مسجد يعني امام الحي ورته ويل كېږي چي د همدغه نوع اشخاصو امامت كول تر ټولو بهتره ښودل شوېده.

په الدرالمختار كي امام الفقهاء علاؤالدين حصكفي حنفي ليكلي دي لكه څرنګه چي په فقه اسلامي و ادلته كښې ذكر شويدي په هغه ماده واره شكل ئې ليكلي دي خو ليكن بيا هم نومړى امام ليكي او زياتوي يعني وروسته له هغه شمارې څخه ليكي:

1) **بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت كولو دى چي سر ئې لوي او اندامونه يې كوچني وي.**
2) **بيا وروسته مقيم په مسافر سره مستحق دى.**
3) **بيا وروسته حر (اصيل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دى.**
4) **بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دى چي متئمم د بې اودسى څخه وي په هغه متئمم يعني چي تيمم وهونكي د جنابت څخه وي –**

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړى ټوك – ١٠٧مخ- اكرمځه پيښور.

www.sikaraam.com

همدارنگه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چې د مزاحمت په وخت کښې دي محراب په څوك نه وړاندي کېږي تر څو قوم غوره شوي شخص نه وي تعين کړی.

5) هغه شخص مستحق د امامت دی چي درسونه ئې تر ټولو لومړی شروع کړي وي.

6) هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چې دار الآفتاء ئې لوستلی وي.

7) هغه شخص غوره دی چي دعوې ته ئې مراجعه کړېوي د قاضي حضور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دي پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنگه تارخانې فتوٰی ليکلي چې په طالب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چي تر ټولو لومړی په سبق پسي وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دي پچه (قرعه کشي) وکړي([1]).

2. د امام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چي هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.

[1] شيخ علاؤ الدين حصکفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

www.sikaraam.com

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چي په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چي صاحب المنزل وي یعني د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چي دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالك څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالك دی او بالفرض[1] که چېري مالك د کور ښځه وي نو د ښځي لپاره ضرور ده چي داسي شخص نائب او قائم مقام ونیسي چي هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چي د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چي داسي یو شخص خلیفه تعین کړي چي هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسي نور .

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنگه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي نېک اخلاق ولري. همدارنگه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چي رنگ ئې سپین وي. بالفرض که چېري په دغه ټولو شرطونو کي سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کېږي.

ک- بیا هغه شخص دی چي ډېر تقوا لرونکی وي یعني هغه متقي چي د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چي په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنگه هغه شخص چي حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کېږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کېږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کېږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کېږي او که چېري قوم پدې ذکر شوي خلکو کي په یوه باندي نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چي دا شخص دي امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچي ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ي امامت وکړي.([1])

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

۳. د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله ليکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي([1]) دی د خپل ولايت په ځاي کښې ځکه پدې هکله د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل سوی او فرمائي: [لا يومن الرجل الرجل في سلطانه ولا يقعد في بيته علیٰ تكرمته الا باذنه][2].

ترجمه: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي امامت دي نکوي يو شخص د بل شخص د ولايت په ځاي کښې او نه دي کښېني په هغه خاص ځاي او بستره کښې مګر ددوي په اجازه سره. ليکن امام شوکاني صاحب ددې حديث په رابطه ليکي چي د ظاهر له پلوه مراد په (سلطان) پاچا سره هغه شخص دی چي سرپرستي د خلکو د امورو ورته سپارل شوي او يا صاحب البيت يعني د کول خاوند تري اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهي – علم – قرآن کريم، تقویٰ له وجهي څخه هم بهتره وي ليکن والي (واکدار) د خپل ولايت په ځاي کښې غوره او بهتره دي په امامت کولو سره په نسبت د فقهي عالم يا قاري د قرآنکريم سره.

ب- بيا وروسته له والي څخه هغه شخص مستحق د امامت دی چي ددائم لپاره په قوم کښې د يوه مسجد د امام په توګه مقرر شوی وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي په خپل شخصي ملکيت کښې اوسيږي – همدارنګه مالك د منفعت غوره او بهتره

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

www.sikaraam.com

دی له عالم فقهیه ځني لیکن چي ډېر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډېر تقوٰی داره او پرهېزګاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.([1])

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاك وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاك وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نېك وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

ن- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې غوره او بهتره (صوت) یعني اواز لري.

س- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې ښه صورت ئې وي یعني د فزیکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.

بالفرض که چیري په دې یاد شویو شیانو په ټولو کي سره برابر وو او بیا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دي وکړي یعني پچه دي واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصیت د فاسق څخه غوره او بهتره دی که څه هم دا فاسق عالم، فقیه، قاري د قرآن کریم هم وي – همدارنګه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهیه او یا قاري د قرآن کریم وي – همدارنګه مقیم غوره او بهتره دی له مسافر څخه ، د حلالو اولاد د ولد زنا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند یعني بې سترګو سړی د هغه بینا په شان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چې ړوند بې سترګو سړی هغه شیانو ته چې مشغولوي یې نشي لیدلای ډیر خاشعین او عاجزه وي په لمانځه کي بناءً د سترګو خاوند ټولو شیانو ته پاك چټل شیانو ته ګوري نو د لمانځه لپاره چندان التفات او نظر دومره زیات نوي او نه حضور ورته برابر وي – بناء په همدې اساس د ړانده یعني بې سترګو شخص امامت کول د نومړي امام په مذهب صحیح کیږي ځکه همدا ئې دلیل دی لکه چې یاد مو کړ.([1])

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

۴. د امام احمد بن حنبل رحمة الله عليه مذهب

د نوموړي امام په مذهب او نظر ځيني خلک تر ځينو نورو غوره او بهتره ښودل شوي دي چې هغه فعلاً شمارهٔ وار ذکر کيږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوك دی چې د قرآن كـريم پـه لوستلو سره عالم وي ځکه چې حديث د ابي سعيد خدري رضي الله تعـالٰی عنـه روايت کوي چې حضرت پيغمبر (ص) فرمائي: [اذا كانوا ثلاثه فليوءمهم احد هم واحقهم بالامامة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعيد خدري رضی الله تعالٰی عنه حديث نقل کړی، فرمائي: په هغه وخت کي چې دري نفره وي نو يو نفر دي امام وګرځوي بهتره او غوره ددوي په امامت کولو سره قاري يعني په تجويد سره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله عليه وسلم به بعضي وخت حضرت ابو بکر صديق رضي الله تعالٰی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نوموړی حافظ د قرآن کريم وو. خو سره لدې چي نور فقهاء د صحابهؤ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدې رابطه هم دادی چي بايد قاري چي په تجويد سره قرآن کريم تلاوت کولی شي هغه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابن مسعود رضي الله تعالٰی عنه څخه نقل دی او فرمائي: [يؤم القوم اقراءهم لكتاب الله]([2]).

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اكرميه پيښور – اكرميه پيښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.
[2] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اكرميه پيښور – اكرميه پيښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.

www.sikaraam.com

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کريم وي. خو دا دليل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهيه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنگه مو مخکښې ياد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابهؤ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کريم به ضرور وه چي فقهيه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډير ضرور دي په نسبت د قرائت يا ښه لوستلو د قرآن کريم سره.([1])

ب- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کريم په تجويد سره لولي او هم فقهيه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائې قرآن کريم په تجويد سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، ليکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهيه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کريم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شيانو کښې سره برابر وو نو بيا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر يوې اندازې پوري عالم وي.

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

ز- او که چېري په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پوري متعلق وي او یا په لوستلو د قرآن کریم کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د زیات عمر خاوند وي ځکه چې مالك ابن الحویرث پدې هکله یو حدیث نقل کړی او فرمائي [والیؤمکم اکبرکم](1). یعني امامت دي کوي ستاسي هغه شخص چې د زیات عمر خاوند وي چې مشروي په تاسي کښې.

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې نیك او شریف نسبه وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وییعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بیا هغه شخص مستحق دی چې تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالیٰ عنه حدیث دی چې فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً](2) . که چېري په هجرت کښې هم سره برابر وو بیا هغه شخص مستحق دی چې اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنګه دا عملیه په پلارونو و نیکونو کښې هم جاري کېداي شي نه دا چې خاص اسلام راوړل ده مطرح دي.(3)

ک- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چې تر ټولو متقي او پرهېزګاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

---

1 الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پیښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

2 الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پیښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

3 وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پیښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

اتقاكم](1). ژباړه: په تحقيق سره غوره او بهتره خلك د خداى (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقيان او وېرېدونكي دي د خداى (ج) څخه. كه چېري پدې ټولو شيانو كښې سره برابر وو بيا دي قرعه كشي وكړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) يعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت كولو سره ځكه چي پدې هكله په خپل اطلاق سره عمل كېږي لكه څرنګه چي مقرر او معين امام مستحق دى چي د فقهي په كتابونو كښې امام الحى ورته ويل كېږي او يا صاحب البيت يعني د كور خاوند مستحق دى. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره ګڼل كېږي.

1 د الهجرت سورة – ١٣ اية.

www.sikaraam.com

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هکله ولیکم چي آیا امام د قوم چېرې بايد ودرېږي او قوم چېري بايد ودرېږي؟ ځکه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم درېدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لکه کوم چي فقهي کتابونو ذکر کړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړى درېږي مثلاً محراب دى نو امام به د محراب په مخ کښې درېږي دا په هغه صورت کښې چي خلك زيات وي او که چېرې خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښي طرف ته د امام د پښو په پاي کښې درېږي ځکه پدې هکله حضرت جابر رضى الله تعالى عنه يو حديث نقل کړيدى چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجئت فقمت علٰى سياره فأخذ بيدي وأدارني حتّى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتّى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد][1]. ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالىٰ عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ولاړ

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوٰة المصابيح – لومړى ټوك – ۱۰۶مخ- اكرميه پېښور – اكرميه پېښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.

www.sikaraam.com

سو ددې لپاره چي لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلى الله عليه وسلم زه د لاس څخه ونيولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښې طرفته ودرېږم نو بيا وروسته جابر چي د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم زما او د هغه دواړو لاسونه ونيول دواړه ئې د شا طرفته وگرځولو وروسته پسي ودرېدلو او لمونځ مو پسي تمام کړ.

چي ددې حديث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځاي همدارنگه د مقتدي ددريدلو ځاي او بلکي د صف جوړول هم ترې استنباط کېږي. همدارنگه مستحب خبره داده چي امام د مقتديانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چي هغوي مشران او يا علماء وي – او يا خو د زيات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندي والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چي کوم وخت امام خطاء او يا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او يا مثلاً خليفه گرځو لو ته ضرورت پيدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه يو څوك ورته خليفه وگرځوي ځکه لکه څرنگه چي امام بايد په وسط د مقابل د مقتديانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هريره رضي الله تعالى عنه څخه يو حديث روايت شويدی چي فرمائي: [عن النبي صلى الله عليه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هريره رضى الله تعالى عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چي رسول االه صلى الله عليه وسلم فرمائي: امام بايد د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځايونه د صف

www.sikaraam.com

ډکوی. ددې حدیث مفهوم دادی چې امام باید د مقتدیانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي ځکه دلیل ئې دا ذکر سوی حدیث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام باید په مقابل د مقتدیانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتدیانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه یو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتدیانو څخه د امام یو څه اندازه لوړ درېدل او یا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتدیانو پداسي حال کي چې د امام او مقتدیانو تر منځ یو (حائل) یعني پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او یا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شیخ سید سابق رحمة الله علیه په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چې د امام درېدل په لوړ ځاي په نسبت د مقتدیانو سره مکروه دی د کراهیت دلیل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یقوم الامام فوق شيء والناس خلیفه]([1]). ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دي د یوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دي وروسته ورپسي ولاړ وي.
فرضاً که چېري دامام په لوړ ځاي درېدل د یوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعلیم ورکول قوم ته نو بیا کراهیت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ولیدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بیا وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم تکبیر ووایه بیا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم توك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

www.sikaraam.com

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چي د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهالناس انما ضعت هٰذالتاتموا بي و لتعلموا صلوتي](1)

ژباړه: ای خلکو دا ډول کړنه چي ما ستاسي په مخ کښې وکړه چي تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی –یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چي که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چي که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چي مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چي په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چي د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په څلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم توك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

www.sikaraam.com

قصد وي بيا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چي شيخ سيد سابق (رح) هم يادونه کړي خو يو شمېر علماء د امام لوړوالى بالکل ممنوع ګڼي.

اما د اختلاف سبب د ياد شويو علماؤ تر منځ دوه معارض حديثونه دي چي سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کړي فرمائي چي: رسول الله صلى الله عليه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چي به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حديث دادى چي ابو داؤد روايت کړى [ان حذيفة أم الناس علىٰ دكان فاخذ ابن مسعود بقميصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم كانوا ينهون عن ذلك)][1].

ياد شوى حديث ابو داؤد د همام څخه روايت کړى فرمائي: چي حذيفه رضي الله تعالى عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چي نومړي په لوړ ځاي ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالى عنه د قميص څخه ونيوى او لاندي يي کش کړ هر کله چي د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ويل چي آيا ته نه ئې خبر چي دوى له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب دنومړو علماؤ ترمنځ ياد شوي حديثونه دي. چي ځيني علماء په لومړي حديث عمل کوي او ځيني نور ئې په دوهم حديث عمل کوي[2].

[1] سليمان ابن شعيب ابي داؤد سيستاني – ابي داؤد – لومړى ټوك – ۱۸۸مخ – اکرميه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

څرنگه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) يعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) يعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پيدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو، قرائت او تکبير اوربدلو مقتدي پوه شي – که چېري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحيح دی او جواز لري همدارنگه ابو مجازا (رح) وايي چي پداسي صورت کي چي يو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لويه لاره او يا دېوال وي د نومړي مقتدي اقتداءصحيح ده ليکن پدې شرط سره چي تکبير تحريمه واوري([1]).

همدارنگه پدې هکله شيخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کي ليکي چي (حائط) ديوال مانع د اقتداء څخه نه کېږي نومړی زياتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم ديوال ياد کړي هغه داسي دېوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که دېوال لوړ وي بيا هم اقتداء د مقتدي نه صحيح کېږي ځکه چي داسي ديوال په حائل سره حسابېږي خو که چېري دغه دېوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي يعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان وررورسوي تر څو د امام افعال ووينی او يائې قرائت واوري او دا ياد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۲۰۳مخ - دار الفكر – د چاپ كال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

www.sikaraam.com

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسې صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چې د مسجد بام (چت) ته وتلی ده تړلی وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چې بيا هم پدې صورت کې د مقتدي لمونځ کېږي[1].

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

د تکبیر تحریمې وخت د امام لپاره

څرنګه چې جماعت تیاریږي او امام محراب ته ورانديږي کیږي اویو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ویل کیږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچې د اقامت ویلو په منځ کښې او یا خوئې د قامت د خلاصیدو سره سم تکبیر تحریمه ووائې.

پدې هکله جمهور علماء وائي چې امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چې اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دي تکبیر تحریمه ووائي. خو احناف علماء وائي چې تکبیر تحریمه باید د قامت ویلو په منځ کښې ئې ووايي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چې په هغه وخت کښې چې قد قامت الصلوة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.([1])

د نظرونو توپیر د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حدیثونو ظاهري تعارض دي چې حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چې د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کې راوګرځیده مخکښې لدې څخه چې تکبیر تحریمه

[1] مؤلف وهبه زحيلي – کتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۴مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

روايـي وئـې فرمايـل [آقيمـوا صـفوفكم و تراصـوا فـاني اراكـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودرېږئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقيق سره زه وينم تاسي زما د شا څخه وروسته) – ظاهراً د حديث څخه معلومېږي چي ذکر شوي نصيحت د قامت ويلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالى عنه څخه هم يدي هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالى عنه به هغه وخت چي قامت به وويل شو او صفونه به برابر شول بيا به ئې ورته تکبير ووايه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حديث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالى عنه به اقامت په رسول الله صلى الله عليه وسلم پسي د وروسته وايه او بلال رضی الله تعالى عنه به ورته وويل چي وړاندي والی مکوه زما په امين سره يعني رسول الله صلى الله به دومره اندازه قران کريم لوستلی وو چي تقريباً امين ته به رسيدلی وو او بلال رضی الله تعالى عنه به اقامت ويل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالى عنه حديث پدي دلالت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به تکبير تحريمه وايه او بلال (رض) به اقامت ويل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعيل البخاري صحيح البخاري – لمړی ټوك – ١٠٠مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ١٩٣٨م.

www.sikaraam.com

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حديث دی، ددوي نظر هم دا دی چې اقامت ويل چې خلاص شي بايد امام تکبير تحريمه ووائي.

www.sikaraam.com

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېدای شي په (کتاب مبطلات الصلوٰة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځاي ئي هم د لمانځه باطلوونکي څيزونه دي، نو بايد په هغه ځای کښې بحث وربانديي سوی وي ليکن بياهم څرنګه چي ياد شوي موضوع تر امام پوري تړلي ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځای کښې موږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحيح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړی بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحيح ګڼي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پيداشي چي د صحت روايت ئي د حضرت عمر رضى الله تعالى عنه څخه راغلی – بلکي يو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئي صحيح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالى عنه څخه راغلی، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د رواياتو د اختلاف په اساس دی. لکه څرنګه چي روايت سوی([1]): [صلي رسول الله صلى الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

ژباړه: لکه څرنګه چي روايت سوی چي رسول الله (صلى الله تعالى عليه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بيا ئي يو آيت پرېښوده او يوه سړي ورته

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –۳۷۲ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

www.sikaraam.com

وويل چي فلانى او فلانى آيت دي پرېښوده – رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په جواب كي ورته وويل چي ولي دي نه راپه ياد اوه؟ چي صحيح مي لوستلى واى. كنايه د فتحي وركولو شخه ده يعني ولى دي فتحه نه راكوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلى الله عليه وسلم شخه نقل سوى [و روي عنه صلى الله عليه وسلم قال: [يا علي لاتفتح على الامام في صلوٰة]([1]).

ددې حديث د رسول الله صلى الله عليه وسلم شخه نقل شوى دى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: اي علي رضى الله تعالى عنه! ته امام ته فتح مه وركوه په لمانځه كښي نو ددې حديث د مفوم شخه دا معلومېږي چي فتح وركول امام ته په لمانځه كي نه صحيح كېږي. لكن بيا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو كښي هغه دا چي فتح وركول امام ته د لمانځه په داخل كښي صحيح دي او جواز لري.([2])

[1] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم توك – ۳۷۳ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم توك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

www.sikaraam.com

خاتمه

څرنګه چي دا موضوع پای ته ورسېده پدې کښې د وضعي او حالاتو سره مطابق په زړه پورې مطلبونه ذکر شويدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه ليکل شوی چي په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پورې مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهميت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بيان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغرٰی (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنٰی او هغه اشخاص چي امامت کول ئې مکروه دي، هغه شيان چي امامت فاسدوي بلکي يو تعداد نور هغه احکام پکښې بيان شوي چي هغه خاص په امامت پورې مربوط دي خو بعضي نور مسائل چي هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بيان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسي نورو بلکي د حديثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړې.

خو بيا هم د يادوني وړ خبره داده چي که چېري په دې رساله کښې په بعضي ځايونو کښې سهوي صورت نيولی وي او يا خطاء شوې وي، بلکي زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بيا د هغه

www.sikaraam.com

وروڼو علماؤ او طالبانو څخه چي دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هیله لرم چي په وروری او مینه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چي دغه اندازه زیار او زحمت ایستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بیا د هغه شمیر خلکو چي ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چي یو څه اندازه معلومات ترې ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولي اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکیو خلکو ته سبب د خدمت ګرځیدلی وي. بلکي د یادوني وړ خبره داده چي څرنګه ما غوښتل چي دا کتاب باید زه په زیاته اندازه (محتوٰی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چي مشکلات زیات وو او مراجع په هغه ډول چي لازمي وې نه پیدا کېږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هیله لرم چي خدای (ج) زموږ زیار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو یو خدمت کـــــــــــړی وي.

والســــــلام

وما ذالک علی الله بعزیز

قاضی محمد حاکم (شریعتي)

www.sikaraam.com

مـــأخـــذونه

1) قـــــــرآن كـــــــــريم.
2) صحيح البـــخـــــــــــــاري.
3) صحيح المســــــــــــــلم.
4) ســـــنن ابـــــــــــي داؤد.
5) ابن ماجـــــــــــــــــــه.
6) نيـــــــــــل الاوطــــــــار.
7) ســـبـــل الاســــــلام.
8) فقه اســــــــلامي و ادلتــــه.
9) فقه الســـــــــــنة.
10) الدر الــمختــــــــــار.
11) خلاصة الفتــــــــوٰى.
12) فتــٰــوٰي قاضيخـــــان.
13) نورالايضــــــــــــاح.
14) فضـــــائل الاعمـــــال.
15) تفســـير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللـغـــة.